

PROF. Dr K. SCHILDER

19 December 1890 - 23 Maart 1952

De Hoogleraar

Zelden zal er tussen een Hoogleraar en de inrichting, waar hij aan arbeidde, een band zijn geweest als er bestond tussen Prof. Schilder en de Theol. Hogeschool te Kampen.

Als kamper jongen is hij in de schaduw van deze school opgegroeid.

Als student heeft hij aan haar zijn opleiding genoten.

Toen hij als mens, als Dienaar des Woords, als man van wetenschap tot volle ontplooiing was gekomen, werd hij (dat was in het jaar 1933) aan haar benoemd als Hoogleraar, opvolger van zijn oud-leermeester, Prof. Honig. Bij zijn benoeming was het zó, dat hij, wegens zijn capaciteiten, voor ieders overtuiging, de als vanzelf aangewezen man was voor de leerstoel in de dogmatiek.

Dr Dijk, wiens naam naast de zijne werd genoemd, heeft zich, als ik mij niet vergis, eigener beweging teruggetrokken, in eerlijke erkenning van de geschiktheid van Dr Schilder boven die van hemzelf.

Hoe goed herinner ik mij nog de dag van zijn inauguratie.

In de rede, die toen door hem werd gehouden over het onderwerp: „Het archetype-ectype schema in de theologie” bleek terstond, dat men in Prof. Schilder te doen had met een man van diepe gedachten, ook een zelfstandig denker, die zijn leerlingen zeker niet critiekloos zou voeren langs oude, gewende, afgetreden paden, maar die, zich houdende aan Schrift en Belijdenis, er niet tegen op zou zien, om, waar dit nodig zou blijken, „heilige huisjes” uitte te slaan, „gangbare meningen” te bestrijden en nieuwe wegen te wijzen.

De verwachtingen door deze rede gewekt zijn later niet beschaamd.

Zonder iets af te willen doen van de capaciteiten van de andere Hoogleraren, durf ik zeggen, dat Schilder van het begin af zich heeft bewezen te zijn de „primus inter pares”.

Hij zette zijn stempel op de School.

Door hem kreeg de School een eigen wetenschappelijk karakter, werd zij een inrichting van betekenis in de wetenschappelijke theologische wereld in ons land en daarbuiten.

Helaas bleek het leven in de Gereformeerde Kerken zulk een man, zulk een werk niet te kunnen dragen.

Zo zeer had men zich vastgebeten in en onderworpen aan „gangbare theologische meningen”, dat een man, die van professionele ontrouw niet kon worden beschuldigd, alleen omdat hij het tegen „gangbare meningen” op durfde te nemen, suspect werd verklaard en straks en als Dienaar des Woords en als Hoogleraar door de Generale Synode werd afgezet.

Hiermee scheen Prof. Schilder de School, die hij zo van ganser harte liefhad, voor goed kwijt geraakt te zijn. Maar God heeft het anders beschikt.

De Kerken hebben zich van de onzalige besluiten van de synodes vrijgemaakt en zij hebben gezegd: Prof. Schilder, wat die synodes ook hebben gezegd, zij blijft Hoogleraar aan onze School.

Sindsdien is de band tussen Prof. Schilder en de School inniger geworden dan zij ooit tevoren was.

Door de onrechtvaardige handelingen der Synodes was de Theologische Hogeschool haar gebouwen, haar bibliotheek, in één woord, alles kwijt geraakt.

Het is een wonder van Gods goedheid, dat zij, onmiddellijk na de oorlog, weer een kostelijk gebouw had, weer een bibliotheek kreeg en haar arbeid onverhinderd kon voortzetten.

Dat is Gods Hand over ons geweest.

Maar het instrument, dat de Heere daartoe heeft willen gebruiken was Prof. Schilder.

Ach, wat heeft hij in die bange, duistere, laatste oorlogswinter gezwoegd in het Noorden van het land om kapitaal te vergaderen uit de gehoorzame Kerken; hoe heeft hij zijn invloed laten gelden héél het land door.

En zijn werk is gezegend.

De duizenden kwamen binnen. Wonderbaarlijk. Van de menselijke zijde gezien is die School daar in de Broederstraat, dat imposante gebouw, het werk van Schilder.

En daar, aan die School, in dat gebouw, heeft hij als Hoogleraar gewerkt.

Gewerkt zeg ik.

Met een grenzeloze toewijding. In voorbeeldeloze trouw.

Het onderwijs in de Dogmatiek, de Ethiek, de Encyclopaedie, de Philosophie, de Christelijke Religie, was op zijn sterke schouders gelegd.

En in al die vakken heeft hij dat onderwijs gegeven op de hem eigene, geniale wijze.

Men hoort er tegenwoordig wel eens over klagen, dat onze studenten zo lang studeren en de vraag wordt gesteld: „hoe komt dat?”

Ik voor mij zou daarop willen antwoorden: dit komt voor een deel hieruit voort, dat de taak, die de studenten nu opgedragen krijgen, zwaarder is dan die wij in onze dagen hadden te verwerken; ongetwijfeld.

Maar veel meer schrijf ik dat verschijnsel van „lang studeren” hieraan toe, dat door de wijze van doceren van al onze Hoogleraren, maar vooral van Prof. Schilder, de lust tot studeren wordt gewekt, de begeerte, zich niet tevreden te stellen met het van buiten

STERVEN.

Wat zullen we nog klagen? Een ieder klage vanwege zijn zonden, maar hij klage niet vanwege het punt des tijds, nu wij het sterven mogen zien als abnormaal voorzover het vloekelement er in ligt, maar normaal voorzover het het verlaten van de tegenwoordige levenswijze betreft. Het zou abnormaal zijn als wij niet zouden sterven. Daarom, zodra de vloek betaald is, is de schrik van de dood geweken en wie het zo gezien heeft, kan erin komen, wanneer een man zegt, dat in alle sterven, gelijk het vandaag ook gebeurt, tenslotte ligt een zekere daad van onszelf. Onze diepe levenskern geeft zich in de dood en daarom zijn we op dat punt aangewezen en de dood komt nooit als lot alleen.

Er zijn biologen, die zeggen, dat in de grond der zaak bij het sterven de mens zijn laatste acte doet. Voor ons, die vandaag niet hangen aan biologische wijsheid, maar ons laten regeren door het geloof uit de Schriften, voor ons staat het zo, dat wij nu de eis gaan stellen, dat de dood bij ons door het geloof, niet maar een lot, maar een daad is.

Ik maak geen tegenstelling, want als ik Gods mede-arbeider ben, ook in het gaan sterven, wil dat juist zeggen, dat God eerste arbeider is en gelijk elke handeling alléén mogelijk is, als God mijn wil beweegt, zo is het ook hier. Ik kan niet mijn geest door mijn eigen daad overgeven, of God moet er zijn, die, als eerste, in mij werkt, het willen en het werken. Maar omdat juist m'n mede-arbeiderschap gevraagd wordt, hangt mijn ganse geloof ook hiermee samen, dat ik ook door het geloof, jong wordende in het oud-woorden, de daad voltrek van mijn blijmoedigheid in de Here sterven gaan.

Als ik mijn Here Christus door het geloof waarlijk ingeplant ben en mijn ambtsbezigheid niet maar laat functioneren tot de eindstreep, maar ook als ik op de eindstreep ben, en het punt des tijds naderbij halen moet, dan is de taak van Simeon niet alleen maar, dat hij gewacht heeft op het punt des tijds, maar ook dat hij ging naar het punt des tijds.

Simeon zegt: Nu laat Gij, Heer, Uw dienstknecht gaan in vrede, want m'n ogen hebben Uw zaligheid gezien. Hij heeft zijn ambtsdienst gedaan tot hij het kindeke zien mocht en nauwelijks heeft hij het beleefd, of hij haalt het andere punt des tijds naar zich toe in de laatste seconde: Nu, Here, laat Gij uw dienstknecht gaan in vrede naar Uw woord. Simeon kan nu sterven. Van dat uur af is de oude man bezig te wandelen naar de eeuwige jeugd. Hij was misschien verouderd door het lange wachten, want er staat ook van Simeon: een uitgestelde zaak krenkt het hart en daarom was hij verouderd, maar de veroudering vanwege de uitgestelde zaak was nu omgezet en hij zeide: Here, ik doe de daad, en nu moogt Gij mij komen halen. Ik kom naar U toe.

Iemand heeft eens gezegd: het hart staat stil, als ik het stil zet. Neen, zeggen wij, dat is verschrikkelijke taal, waarin ik God niet erken. Maar zover ik inderdaad moet zijn door het ambt en het geloof, mede-arbeider Gods, wil ik toch zeggen: God vraagt van mij, dat ik Hem zo lief zal hebben, dat ik op mijn sterfbed, de armen stilleg, dat ik door mijn eigen wil mijn ogen dicht doe en zeg: Nu is het wel genoeg.

Sommigen hebben de tekst van Simeon totaal anders vertaald, niet: Nu laat Gij, Heer, Uw knecht gaan in vrede, maar: Heer, nu ontslaat gij uw dienstknecht, naar Uw woord in vrede. Zijn werk is af. Of het juist is, zal ik niet beoordelen. Maar de zaak aanvaard ik: ook voor mijzelf. Ik moet straks mijn armen, benen, ogen, hart, ontslag geven, En als ge een geloof hadt als een mosterdaad, zo sterk en zo kiemkrachtig, dan zoudt ge niet alleen door een gezonde levensaanleg, uw jeugd vernieuwen als een arend en door het punt des tijds heen gaan met vrolijke moed en het einde zal zijn met grote vreugde.

Als we de doodsvalei betreden, zo zingen we wel eens, laat ons elke aardse vriend alleen. Maar ik weiger dat te zingen, want dat is elke dag gebeurd, dat elke aardse vriend mij alleen liet. Als ik de doodsvalei betreed is het zo. Maar óók als ik de hoogte bestijg, laat elke aardse vriend mij alleen.

Tenslotte is het leven sterk persoonlijk en geboorte en wedergeboorte zijn sterk persoonlijk. Daarom, dat ik in mijn sterven alleen gelaten wordt, is normaal. Ik moet persoonlijk de weg betreden. En wie het zo ziet, staat zonder aardse vriend, zeer persoonlijk, voor God.

Er is geen mens zo jong of hij is oud genoeg om te sterven. Maar aan de andere kant, er is geen graf zo vers, of het is oud genoeg, om geopend te worden. Maranatha, Christus komt!

(Slot van een rede van Prof. Schilder over het sterven, gehouden in Rotterdam).

leren van een stukje dogmatiek, een stukje kerkgeschiedenis, maar dieper in de dingen door te dringen, zich een eigen, welgefundeerd kijk te verwerven op de zaken, waarover het gaat. Ik weet, dat dit overdreven kan worden, maar even zeker ben ik er van, dat in de toekomst de Kerken zich zullen verheugen in de vruchten van deze arbeid van Prof. Schilder.

Een toegewijd, een trouw werker, die door zijn geniale gaven en zijn iuzersterk gestel meer heeft kunnen doen en heeft gedaan, dan van een mens kan worden verwacht.

En bij dit alles, wat een zeldzaam „goed” mens was hij. Welwillend, vriendelijk, hulpvaardig, bescheiden. Iemand, die gedurende de laatste jaren veel met hem in aanraking kwam, zei een paar weken geleden: „hoe beter ge hem leert kennen, hoe meer ge van hem gaat houden.”

Een ander, die zeer nauw met hem samenwerkte, getuigde: „een man van goud”.

Wat dit betekende voor een Hoogleraar in zijn samenwerking met de andere Hoogleraren en de curatoren, hoe dit de gang van het onderwijs aan de School ten goede kwam, behoeft waarlijk niet te worden gezegd.

Waarlijk, in Prof. Schilder had onze Theologische Hogeschool en hadden, in die School, onze Kerken een wonderbaar Godsgeschenk gekregen, van de waarde waarvan wij dikwijls te weinig overtuigd zijn geweest.

En nu is hij ons ontvallen.

Onverwacht.

Zou toch de arbeid, die hij op zijn schouders laadde, zijn werken, bij dag en nacht, hem te zwaar zijn geweest en deze sterke eik hebben doen breken?

Nu is hij ons ontvallen.

De zucht van smartelijke verbazing, die ik gisteren door de gemeente hoorde varen, toen ik haar mededeling deed van het sterven van Prof. Schilder, die zucht hoor ik gaan door al onze Kerken.

En daar is reden voor.

Wij verliezen zoveel in hem.

Een niet te vervangen Hoogleraar.

Maar ook een „kerkvader”.

Neen, men make zich niet ongerust; ik bedoel niet Prof. Schilder hiermee te zetten, zo maar, op één lijn met Augustinus en dergelijken.

Ik neem „kerkvader” hier in de zin van een man, die zich aan de Kerken verbonden gevoelde in vaderlijke liefde, in vaderlijke zorg.

Hij droeg die Kerken op zijn hart. In de letterlijke zin van het woord heeft hij in de laatste dagen geschreef om de moeilijkheden in haar leven.

Hoe heeft hij geworsteld om die moeilijkheden weggenomen te krijgen.

Zouden wij dan niet zuchten, nu zulk een man, zulk een broeder ons ontviel?

En toch —, laten wij niet zuchten, alsof nu de kerken verloren zouden zijn. Niet in handen van mensen, wie zij zijn mogen, rust het lot van de Kerk.

Dat ligt in de handen van de Almachtige God Jakobs. En daar is het en daar blijft het veilig.

Wat de Heere bedoelt met dit sterven weten wij niet.

Ik hoop zo van harte, dat de gloed van de smart, die dit sterven door de Kerk drijft, die Kerken aanéén zal smeden in waarachtige eenheid, dat verdwijnen de kloven, die er nu, hier en ginds gezien worden.

En dat wij voortgaan in getrouwheid; het oog, in het geloof, op de Heere.

Nog eens: „Schilder is ons ontnomen”.

Maar hij is er nog.

Hij is nu ingegaan in de rust.

Wij hadden hem zo graag gegund, dat hij nog had beleefd de eerste promotie aan onze School, als kroon op zijn werken om voor de School de uitoefening van haar promotierecht te verkrijgen.

De Heere had dat niet voor hem weggelegd.

Boven de smart daarover is hij nu verheven.

Jaren geleden reeds, toen ik een keer met hem in een auto reed langs de weg door het Noorderplantsoen hier in Groningen, zeide hij: „Ik ben klaar om te sterven, alléén, het dunkt mij, bij de gedachte aan de dood, dat zoveel werk ongedaan achter zou blijven”.

Welnu veel werk is ongedaan gebleven. En zo zou, het, hoe lang hij ook nog zou hebben mogen leven, gebleven zijn.

Maar hoe heerlijk te weten, dat hij klaar was om te sterven.

De Heere zal wel zorgen, als wij op Hem vertrouwen en het bij Hem zoeken, dat het met ons op aarde goed gaat. Hij is niet van mensen afhankelijk.

En Schilder is nu in de hemel.

Wat zal dat een rust voor hem zijn, die op aarde dag en nacht door zijn werk werd gejaagd. Wat zal dat een vrede zijn voor hem, die hier dag en nacht streed voor de vrede in de Kerk des Heeren.

Wat zal dat een weekde voor hem zijn, die hier worstelde om de zin van het Woord te verstaan, daar in te mogen blikken in de diepten van Gods Openbaring.

„Ik zal ontwaakt Uw lof ontvouden,

U in gerechtigheid aanschouwen,

Verzadigd met Uw goddelijk beeld”.

God de Heere trooste de zeer bedroefde familie en met hen ons allen, die nu zozeer verslagen zijn.

D. v. D.